

Opinia o programie nauczania języka polskiego

Nazwa programu: *Przeszłość i dziś*. Program nauczania języka polskiego w czteroletnim liceum ogólnokształcącym i pięcioletnim technikum

Autorka: Teresa Kosyra-Cieślak

Wydawnictwo: Wydawnictwo Piotra Marciszuka STENTOR

Autorka opinii: Marlena Derlukiewicz, nauczyciel dyplomowany, konsultant ds. języka polskiego w Warmińsko-Mazurskim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Elblągu

Podstawa prawna:

1. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla czteroletniego liceum ogólnokształcącego i pięcioletniego technikum (Dz. U. z 2012 r., poz. 752).
2. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 21 czerwca 2012 r. w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników (Dz. U. z 2018 r., poz. 467)

Program nauczania języka polskiego *Przeszłość i dziś* przeznaczony jest dla trzeciego etapu edukacyjnego, czyli czteroletniego liceum ogólnokształcącego i pięcioletniego technikum zarówno na poziomie podstawowym, jak i rozszerzonym. Powiązany jest z serią podręczników *Przeszłość i dziś* Wydawnictwa STENTOR. Zaprojektowany został zgodnie z ramowymi planami nauczania. Przyjęto w całym cyklu edukacyjnym w zakresie podstawowym następujący wymiar godzin:

- dla czteroletniego liceum 4+4+4+4,
- dla pięcioletniego technikum 4+4+4+2+2.

W zakresie rozszerzonym będzie to wymiar 6+6+6+6.

Autorka w programie przedstawiła przykładowy sposób rozdysponowania godzin w poszczególnych klasach na treści. Na pięćdziesięciu stronach szczegółowo określa i opisuje:

- cele edukacyjne,

- treści nauczania,
- sposoby osiągania celów,
- oczekiwane osiągnięcia uczniów szkoły ponadpodstawowej,
- propozycje kryteriów oceny i metod sprawdzenia osiągnięć uczniów,
- ewaluację programu.

Program ma charakter chronologiczny, czyli uczniowie poznają teksty według kolejności czasu ich powstania. Pierwszy zapis treści nauczania z podstawy programowej brzmi: „Uczeń rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach...”¹. Proponowany w programie układ, analogiczny do zapisów podstawy, sprzyja więc wykształceniu u uczniów świadomości historycznoliterackiej. Z drugiej strony podstawa programowa „kładzie duży nacisk na zapoznanie uczniów z literaturą współczesną [...]. Klasa czwarta liceum ogólnokształcącego oraz czwarta i piąta technikum w całości przeznaczone są na czytanie utworów literatury po 1945 r.”² Autorka programu i autorzy podręczników z cyklu *Przeszłość i dziś*, realizując zapisy podstawy, konsekwentnie od pierwszej klasy wdrażają filozofię nauczania poprzez współczesne konteksty tak, by uczeń miał świadomość *Dialogu z tradycją* (tak brzmi powtarzający się w każdym dziale temat w podręczniku zawierający współczesne teksty zestawione na zasadzie kontekstu).

Cele edukacyjne

Cele edukacyjne autorka programu podzieliła na cele ogólne kształcenia i wychowania - ponadprzedmiotowe i przedmiotowe oraz szczegółowe cele kształcenia i wychowania. Program kładzie nacisk na przygotowanie młodego człowieka do funkcjonowania w dzisiejszym skomplikowanym świecie, w którym umiejętności myślowo-językowe, takie jak czytanie (rozumienie sensów dosłownych i znaczeń symbolicznych), komunikowanie się w mowie i piśmie, myślenie, w tym formułowanie pytań, wnioskowanie, uzasadnianie są niezwykle ważne. Pomagają młodemu człowiekowi w odnalezieniu się w otaczającej go rzeczywistości. Ten okres w jego życiu to poszukiwanie tożsamości, poszukiwanie odpowiedzi na pytania: kim jestem, jak dobrze funkcjonować w grupie rówieśniczej, po co człowiekowi kultura i natura, czy w ogóle warto uczestniczyć w kulturze, ale też szerzej –

¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla czteroletniego liceum ogólnokształcącego i pięcioletniego technikum (Dz. U. z 2012 r., poz. 752, s. 26).

² Tamże, s. 39.

uczestniczyć w życiu społecznym. Dlatego dobrze się stało, że w programie duży nacisk został położony na kształcenie wartości, uczenie empatii i zachowań obywatelskich, a także krytycznego odbioru mediów – wszak funkcjonujemy w społeczeństwie zdominowanym przez media. Cenne jest to, że autorka podkreśla konieczność rozwijania krytycznego i logicznego myślenia, a także rozwijania wrażliwości społecznej, moralnej i estetycznej oraz wyposażenia uczniów w narzędzia, które pomogą im pełniej obcować z kulturą. Autorka w swoim programie zwraca uwagę na progresywność i ciągłość nauczania, zestawiając w jednej tabelce zapisy z podstawy programowej II i III etapu edukacyjnego.

Treści

Treści kształcenia autorka konsekwentnie i w sposób uporządkowany zamieściła w trzech tabelach, nawiązując w ten sposób do zapisów podstawy programowej. Umiejętności ucznia zapisała w tabeli „szczegółowe cele kształcenia i wychowania”, zaś materiał nauczania (wiedzę pojęciową) w tabeli „treści nauczania”. Dla nauczyciela dużym ułatwieniem będzie zastosowane rozróżnienie z podziałem na zakres podstawowy i rozszerzony w czterech obszarach, tożsamy z podstawą programową (kształcenie literackie i kulturowe, kształcenie językowe, tworzenie wypowiedzi i samokształcenie). Przy okazji autorka programu słusznie podkreśla, że w przypadku wiedzy pojęciowej nie chodzi o proste definiowanie, nie o znajomość pojęć, lecz o funkcjonalne ich stosowanie. Terminy i pojęcia to narzędzia, których znajomość jest niezbędna, by wykształcić określone umiejętności.

W trzeciej tabeli Teresa Kosyra-Cieślak zamieściła lektury obowiązkowe i uzupełniające z podziałem na klasy i zakresy. Autorka uszczegółowiła podstawę programową, zapisując w tabeli, jakie utwory poetyckie lub prozatorskie (we fragmentach) nauczyciel i uczeń znajdą w podręcznikach serii. Wskazała również dość bogatą listę lektur uzupełniających, spośród których w każdej klasie należy wybrać dwie pozycje książkowe omawiane w całości lub we fragmentach. Nauczyciel powinien jednak pamiętać, że w przypadku lektur uzupełniających zapisy w podstawie programowej i programie nauczania to tylko propozycje i zdecydowanie najlepszym rozwiązaniem będzie wspólnie z uczniami dokonany wybór lektur uzupełniających.

Według Stanisława Bortnowskiego uczeń odbiera dzieło literackie na dwa sposoby:

- impresyjny (dzieło ważne ze względu na doświadczenia życiowe i stan psychiczny odbiorcy),

Sposoby osiągnięcia celów

Autorzy podstawy programowej w dziale *Warunki i sposób realizacji* przedstawiają zalecenia niezbędne do właściwej realizacji celów i treści. Autorka programu, inspirując się zapisami z podstawy, sformułowała dziewiętnaście założeń dotyczących realizacji programu *Przeszłość i dziś*. Wskazuje również strategie, metody i techniki, które w największym stopniu pozwolą osiągnąć zamierzone cele. Słusznie podkreśla rolę aktywizowania uczniów, czemu służą np. debaty i dyskusje dydaktyczne, tworzenie map mentalnych, ćwiczenia dramowe, a przede wszystkim realizacja projektu edukacyjnego.

Na wyróżnienie zasługuje fakt, na który zwraca uwagę autorka programu, konieczności modyfikowania programu i indywidualizacji pracy w zależności od potrzeb i możliwości tak, by wspierać zarówno ucznia uzdolnionego humanistycznie, jak i tego, który ma trudności w nauce.

Oczekiwane osiągnięcia uczniów szkoły ponadpodstawowej

Autorka w tabeli z podziałem na zakres podstawowy i rozszerzony formułuje osiągnięcia uczniów. Zastosowany podział jest jasny i klarowny, np. w dziale I *Kształcenie literackie i kulturowe* osiągnięcia zostały przedstawione w sześciu najistotniejszych obszarach, czyli analiza utworów literackich, interpretowanie utworów literackich i dzieł innych sztuk, odczytywanie tekstów kultury z dziedzin sztuki innych niż literatura, odbiór tekstów nieliterackich.

Propozycje kryteriów oceny i metod sprawdzenia osiągnięć uczniów

Teresa Kosyra-Cieślak zgodnie z zasadami metodyki przedmiotu, aczkolwiek lakonicznie opisuje aktywności uczniów podlegające ocenie oraz prezentuje różnorodne narzędzia i techniki sprawdzania osiągnięć uczniów.

Ewaluacja programu

Autorka programu rekomenduje nauczycielom przeprowadzenie ewaluacji formatywnej (w trakcie realizacji programu) i sumatywnej (na koniec etapu kształcenia). Każde badanie osiągnięć uczniów zarówno za pomocą testów standaryzowanych, jak i niestandaryzowanych, to swego rodzaju ewaluacja programu, o ile przeprowadzona zostanie rzetelna analiza ilościowa i jakościowa. Wyniki testów osiągnięć szkolnych pokazują, które cele programowe zostały zrealizowane w pełni, które częściowo, a które w ogóle nie zostały zrealizowane. W wypadku wyników niesatysfakcjonujących podejmowane będą od razu

działania naprawcze (np. ponowna realizacja niektórych treści, zmiana metod i form pracy). Z kolei ewaluacja sumatywna przeprowadzona zostanie na koniec etapu edukacyjnego. Jej zadaniem będzie określenie, jakie zmiany w zakresie wiedzy i umiejętności uczniów zaszły w czasie realizacji programu, czy zostały osiągnięte zamierzone cele. W badaniu wykorzystane zostaną ankiety, przeprowadzone wywiady, wiele informacji dostarczy analiza wytworów uczniów, np. prac klasowych, testów, projektów. Bardzo istotnym elementem ewaluacji programu będzie analiza wyników egzaminów zewnętrznych. W efekcie przeprowadzonej ewaluacji nauczyciel podejmie decyzję, czy program ma być kontynuowany bez zmian, czy też wymaga modyfikacji.

Podsumowanie

Program nauczania *Przeszłość i dziś* pozwala na pełną realizację celów i treści zapisanych w podstawie programowej. Jest zgodny z podstawą programową określoną w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z 30 stycznia 2018 r. Jest napisany z myślą o każdym nauczycielu poszukującym inspiracji i wskazówek, jak twórczo i skutecznie organizować proces nauczania oraz o każdej klasie, również tej mocno zróżnicowanej pod względem umiejętności polonistycznych. Program jest możliwy do zrealizowania zarówno w liceum ogólnokształcącym, jak i technikum. Jest poprawny pod względem merytorycznym i dydaktycznym. Ma strukturę i treść zgodną z aktualnymi aktami prawnymi w sprawie dopuszczenia do użytku programów nauczania. Skonstruowany został w sposób przystępny, logiczny i spójny.

Marlena Derlukiewicz

Marlena Derlukiewicz

konsultant ds. języka polskiego
w W-MODN w Elblągu